

DOPLNĚNÍ POZNATKŮ O STAVEBNÍM VÝVOJI VĚŽOVÉHO PALÁCE HRADU TÝŘOVA

VLADISLAV RAZÍM

Zříceniny jednoho z nejstarších královských hradů v Čechách, svou dispozicí výjimečného a všem zainteresovaným badatelům dobře známého, nebyly nikdy v minulosti sanovány. Odlehlá a velmi obtížně přístupná poloha, navíc uvnitř nesmírně cenné státní přírodní rezervace nad řekou Berouňkou, v CHKO (k. ú. Karlova Ves, okres Rakovník), byla až donedávna hlavní příčinou stálého odkládání zabezpečovacích prací, ačkoli zvláště poslední desetiletí jasně nasvědčovala zrychlujícímu se procesu rozpadu korun i líců zdiva. Jako obzvlášť ohrožený se jevil věžový palác na západním konci horního hradu, který si uchoval nejvíc detailů a zároveň nasvědčoval složitějšímu stavebnímu vývoji, resp. postupu. Staticky zjevně těsně před kolapsem byly zdivo nad dvěma vodorovnými, vzájemně protilehlými řadami kapes po zaniklých stropních trámech přízemí a zbytek JZ zdi, jejíž horní část rozdělovala svislá konstrukční spára na dvě samostatné části. Stalo se jen otázkou času, kdy v těchto místech dojde k destrukcím. Nedlouho před začátkem dubna 2011 se pak skutečně zřítíl líc nad kapsami v SV stěně a zhruba o tři roky později líc nad kapsami ve stěně protější. Skutečně fatální destrukce však přišla na počátku léta (nejspíše koncem června) 2015, kdy se zhroutil celá zbylá vnitřní (od svislé spáry) část JZ zdi. Palác tak těmito třemi destrukcemi ztratil značnou část originální masy zdiva a detailů, s jejich vypovídací

Obr. 2: Celkový pohled na věžový palác od JV (stav 2011).

hodnotou. Navíc vyvstalo bezprostřední nebezpečí, že se zřítí i vnější část JZ zdi, která měla tloušťku jen 70–75 cm a vrcholila širší, směrem do interiéru stavby nelicovanou horní částí. Akutní hrozba destrukce – nadto nevyzpytatelného průběhu – vzbuzovala obavu, že záchrana této zdi nebude z bezpečnostních důvodů možná ani v případě neodkladného zahájení záchranných prací. K tomuto zahájení také skutečně v srpnu téhož roku (škoda, že až nyní!) došlo a díky obětavosti realizační firmy se dočkala zabezpečení také zmíněná část stavby, jež byla takřka odsouzena k zániku.¹⁾

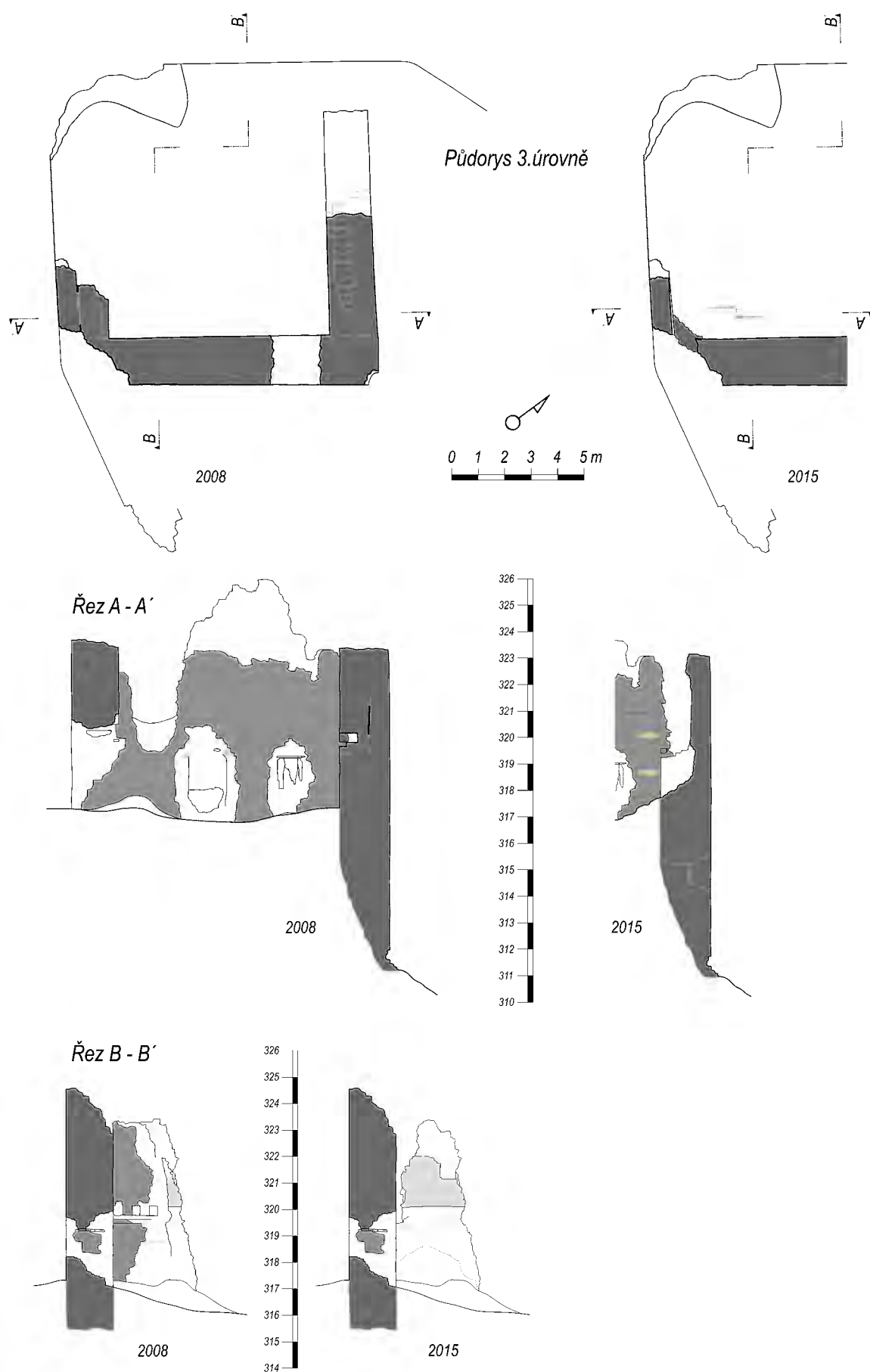
Před zahájením stavební akce a v jejím průběhu byl doplněn průzkum a dokumentace paláce z předešlých let, včetně geodetického zaměření z roku 2004. Značný objem

nálezových situací přitom bylo možno zaznamenat naposled, neboť v zájmu záchrany stavby před dalšími destrukcemi přistoupil projektant po dohodě s NPÚ a orgánem státní památkové péče k nezbytným rekonstrukčním zásahům a dozdvíháním, které do jisté míry změnily dosavadní charakter zříceniny. Destrukce z léta 2015 umožnila zejména detailněji poznat vývoj JZ zdi, jejíž vnitřní svislou spáru předtím nešlo jednoznačně interpretovat. Nová zjištění a prohloubený výklad stavebního vývoje věžového paláce jsou předmětem tohoto sdělení.

Nejprve je nutno stručně shrnout dosavadní poznatky o stavbě a vývoji názorů na jejich výklad.²⁾ Věžový palác vyplňuje pravouhlé západní nároží horního hradu, tedy koncovou, terénem nejlépe chráněnou část

Obr. 1: Hrad Týřov (okres Rakovník) – interiér věžového paláce v pohledu od SZ, stav v roce 2001. Vpravo JZ zeď, zčásti rozdělená vnitřní svislou spárou. Zdivo vlevo od spáry se v roce 2015 zřítílo (srov. obr. 5), včetně kapes po stropních trámech přízemí. Vlevo nahoře situační plánec hradu s vyznačenou polohou paláce (všechny snímky autor, není-li uvedeno jinak).

Obr. 3: Srovnání stavu paláce na zaměření z roku 2008 a 2015. Nahoře – půdorys v úrovni 1. patra; uprostřed – svislý řez JZ zdi s pohledem na JV stěnu interiéru, šipkami vymezen úsek, v němž byla JV zeď přiložena na spáru k JZ zdi (srov. obr. 1, 8, 9 a 10); dole – svislý řez JV zdi s pohledem na JZ stěnu interiéru (srov. obr. 5 a 6). Zaměření T. Výteta a kol., odborná spolupráce V. Razím, k tisku připravil J. Marounek.

Obr. 4: Sklepní okénko se zaniklým vnějším ústím nalezené v JZ zdi, pohled od SZ (srov. obr. 3 uprostřed – vpravo dole. Foto J. Kypta, 2016.

celé dispozice. Dvě ze čtyř obvodových zdí paláce – JZ a SZ – jsou tedy zároveň úseky obvodové hradby. Stavba má zhruba čtvercový půdorys o straně dlouhé asi 12 m. Dochoval se zcela zasypaný sklep a zčásti obvodové zdivo přízemí a dvou pater (fragment zdiva 2. patra však jen na JV straně, navíc bez zřetelné úrovně podlahy). O sklepe máme informace jen díky archeologickému výzkumu T. Durdíka, který proběhl v SZ části prostoru (asi $\frac{1}{3}$ výměry podlaží). Zjistil řadu původních lůžek trámového stropu v SV stěně, na opačné straně je zeď snížena až pod tuto úroveň. Celková výška sklepa dosahovala asi 350 cm. V SZ zdi výzkum objevil dvě zhruba symetricky rozmístěná okénka, mířící do exteriéru hradu. Další okénko bylo možno předpokládat v kolmé, JZ zdi. Jeho existence byla potvrzena při sanačních pracích na vnější straně v srpnu 2016. Zachovaly se jenom střední části šikmých, směrem ven sbíhavých špalet, vnější ústí zaniklo.³⁾ Velikost, charakter i výšková úroveň otvoru odpovídají dvěma okénkům v kolmé zdi. Okénko je umístěno takřka přesně uprostřed zdi, z čehož lze usoudit, že sklep byl jednoprostorový, osvětlený třemi okénky. Další okénka lze vyloučit, neboť zbylé dvě stěny interiéru sklepa byly více či méně zahloubeny pod úroveň terénu nádvoří. V JV zdi byl navíc umístěn šíjí z nádvoří přístupný vchod do sklepa, zachycený rovněž archeologickým výzkumem T. Durdíka.

Jak ještě připomeneme v jiné souvislosti, byl před časem vysloven názor, že palác stavitel vložil dodatečně do pravoúhlého nároží obvodové hradby. Tento názor byl podpořen představou, že jiný, starší palác stál přímo za branou do hradního jádra.⁴⁾ Přesně pravoúhlé západní nároží věžového paláce, přímý průběh úseků hradby, jež nároží svírají, a samotná existence tří původních okének sklepa je však dostatečným důkazem, že se s věžovým palácem od počátku počítalo. Kvůli jeho stavbě muselo být, zejména na SV až východní straně, výrazně zahloubeno skalní podloží, a do takto vzniklého terénního stupně byly založeny obě nádvorní zdi.⁵⁾ Bohužel nelze ověřit původnost kapes po trámech stropu sklepa ve východní části JZ zdi, kde se jistě dochovaly, ale výkop archeologického výzkumu do těchto míst nezasáhl.

Obr. 5: Pohled z interiéru paláce na JZ stěnu, stav po destrukci v roce 2015. Uprostřed líc předprsň zídky se zubem cimbuří. V proluce cimbuří (vpravo) a nad zubem pozdější nelicované zdivo – součást druhé stavební fáze, která cimbuří zrušila (srov. obr. 3 dole a 6). Snímek 2015.

Úroveň podlahy přízemí je dána známou úrovní stropu sklepa a přibližnou úrovní prahu vchodu v SV zdi. Podle výše uvedeného názoru o druhotném vzniku paláce byla JZ a SZ zeď – jako součást obvodové hradby – vystavěna v plné tloušťce cca 190 cm jen do výšky asi 330 cm nad úrovní budoucí podlahy přízemí a tam ustoupením vnitřního líce zeslabena na pouhých 75 cm. V této mocnosti pak měla pokračovat minimálně 100 cm směrem vzhůru. Zeď tohoto příčného profilu byla vyhodnocena jako hradební zeď s ochozem a obvyklou předprsň zídou, která byla teprve v další, ale ještě raně gotické fázi – v souvislosti s dodatečným vložení paláce – nad úrovní uvažovaného ochozu zesílena a zároveň těsně pod tuto nadezdítku uloženy stropní trámy přízemí. Rekonstrukce tohoto stavebního vývoje ve dvou fázích však vycházela jen z fragmentu JZ zdi s vnitřní svislou spárou.⁶⁾

Na základě následného podrobného průzkumu a dokumentace stavby byly prezentovány poznatky, které umožňovaly také jiný výklad této nálezové situace, a to jako změnu (ev. změny) či určitou improvizaci v průběhu výstavby této části hradu. Také bylo zdůrazněno, že dochovaná nálezová situace byla natolik malého rozsahu, že neumožňovala vyvozovat závěry pro obě části hradby, tvořící zároveň JZ a SZ obvodové zdi paláce. Tyto poznatky korespondovaly s uvedenou podobou sklepa, která svědčí

Obr. 6: Detail vnitřní strany zubu cimbuří s pozdější nadezdívkou a zazdívkou proluky (srov. obr. 5). Snímek 2015.

sama o sobě o původním záměru vybudovat zde stavbu daného půdorysu.⁷⁾

Uvedená destrukce vnitřní části JZ zdi 1. patra (včetně kapes po trámech stropu přízemí) vytvořila v roce 2015 novou nálezovou situaci, která spolu s některými dalšími, drobnějšími destrukcemi a možnostmi průzkumu z lešení přinesla nové poznatky o této části paláce a upřesnění či prohloubení poznatků starších. Především se objevil do té doby nepřístupný líc vnější části zdi, který je vpravo nahore vymezen přibližně svislou hranou, evokující bok stínky cimbuří.⁸⁾ Stejná hrana je vidět také zvenku. Z vnitřní strany je hrana 53 cm vysoká, vlevo však můžeme v poněkud vyšší poloze rozeznat horní, nepravidelné zakončení uvažované stínky, které napovídá, že její původní výška dosahovala minimálně 78 cm. Horní roh stínky tedy zanikl. Levá část zubu se rovněž nedochovala. Pod zubem a prolukou se objevil 100 cm vysoký líc zdíva, který svou výškou opět odpovídá obvyklým rozměrům předprsních zidek. Interpretace takto obnažené vnější části zdi jako fragmentu předprsně s cimbuřím je tedy opravdu velmi reálná. V patě předprsně se ostře rýsuje vodorovná úroveň, odpovídající úrovni původního ochozu.

Kromě již zmíněného nálezu dalšího sklepního okénka potvrzuje současnost výstavby paláce s obvodovou hradbou také provázání JZ a JV zdi, které sice nelze spolehlivě rozlišit v koutě interiéru přízemí, ale bylo dobře patrné v obnaženém jádru zdíva z vnější strany.⁹⁾ Toto provázání dosahuje do úrovně kóty cca 318,6 – 318,8 m, zatímco výše, až do kóty cca 320 – 320,1 m, byla JV zeď jasně přiložena na spáru k JZ zdi.¹⁰⁾ Spolu se spodní, provázanou částí byla provedena také dvě vzájemně odlišná okénka v JV zdi a jistě i vstup v SV zdi, zatím ale bez záklenků a překladů. Menší z okének svým utvářením a známými rozměry velmi připomíná lépe dochované sklepní okénko na protější straně stavby. Fragment ochozu s cimbuřím, jehož existence je s uvedeným provázáním zdí v rozporu, tak můžeme vyložit jako určitou improvizaci či chybu v koordinaci stavebních prací, zvláště když nelze tvrdit, že ochoz s cimbuřím vznikl na obou příslušných zdech paláce. Zedníci sem zřejmě „přetáhli“ hradbu s ochozem při postupné výstavbě její horní části od východu, aniž by věděli, jak má palác přesně vypadat. Šikmost boku (hrany) stínky a nerovnost horní plochy proluky snad naznačuje jen zběžné, neukončené provedení. Pravděpodobná není

Obr. 7: Detail vnější strany zubu cimbuří (vpravo od svislé spáry), zazdívky proluky (vlevo od svislé spáry) a nadezdívky (nahore; srov. obr. 6). Stav 2015, po destrukci zdíva na vnitřní straně.

možnost, že by stavitel chtěl realizovat otevřený ochoz na vnějším obvodu 1. patra paláce, neboť při mocnosti obvodové hradby pouhých 190 cm by samotná zeď paláce v patře byla příliš tenká, a to i při alternativě, že by stavba měla být jen přízemní a na ochozu by měl stát tenčí štít, podobně jako na hradě Valdeku.¹¹⁾

Zjištěná situace nespíš nasvědčuje postupnému působení dvou pracovních skupin, kdy první rozestavěla spodní část paláce s okenními a vstupními otvory sklepa a přízemí a poté přerušila svou práci. Druhá skupina stavěla horní část hradby s cimbuřím, s nímž z nevědomosti „vstoupila“ do půdorysu paláce.¹²⁾ Pak se vrátila skupina první (event. řemeslníci se znalostí původního záměru stavební podoby paláce), která dokončila stavbu paláce, přitom ale musela částečně odstranit rozpracovaný ochoz s cimbuřím. Protože až v tu chvíli byla stanovena výšková úroveň podlahy 1. patra, která měla prakticky přesně korespondovat s úrovní plochy ochozu, bylo nutno kvůli uložení stropních trámů přízemí a „polštářů“ pod nimi ubourat asi 60 cm zdíva ochozu.¹³⁾ Po uložení těchto trámů dostavěli do jejich úrovně kolmou (JV) nádvorní zeď s horními částmi okének a vstupu do přízemí a dále již budovali za vzájemného provázování obě zdi najednou. Provázování přitom bylo opět stejně nedokonalé jako v dolní úrovni přízemí. Poloha vnitřního líce JZ zdi v 1. patře odpovídala přízemí (nebyl zde ústupek). Při budování příslušné zdi 1. patra nad úrovní ochozu bylo pochopitelně zazděno také cimbuří.

Závěrem shrňme výsledky a přínos prezentovaného průzkumu. Potvrdilo se, že věžový palác nebyl druhotně vložen do západního nároží hradu, ale byl rozestavěn již zároveň s obvodovou hradbou, a to přibližně do poloviny výšky přízemí. Zřejmě v důsledku střídání vzájemně neinformovaných pracovních skupin byla sousedící hradba s ochozem a cimbuřím „přetažena“ do interiéru paláce. Nevíme, zda k tomu došlo pouze částečně, prakticky v dochovaném rozsahu, nebo ve větší míře. Zdá se také, že relikt cimbuří byl proveden nepříliš pečlivě, což by mohlo nasvědčovat určitému povědomí zedníků o dočasnosti

Obr. 8: Jihní nárožní partie paláce v pohledu od JV. Vpravo okénko do přízemí (srov. obr. 2, zcela vlevo). Šipkami vymezen úsek, v němž je JV zeď (vpravo) přiložena na spáru k JZ zdi (vlevo; srov. obr. 3 uprostřed, 9 a 10). Stav 2015, po destrukci.

tohoto prvku. Snad hned příští stavební sezónu (změna musela následovat záhy, zvláště pokud již byly osazeny stropní trámy sklepa) byl ochoz zrušen a jeho svrchní část ubourána pro uložení a zazdění konců stropních trámů přízemí. Profil a frekvence rozmístění stropních trámů přízemí a sklepa byly prakticky totožné, jen s tím rozdílem, že pod zhlavími trámů přízemí byl uložen ještě „polštář“. Tak bylo dokončeno celé přízemí (s vchodem od SV a dvěma nestejnými okénky na JV), na něž bezprostředně navázala stavba 1. patra (s oknem v JV zdi a dalšími zřejmě na některých z ostatních stran) a patra druhého, o němž nic konkrétního nevíme, stejně jako o skutečné výšce a způsobu zastřešení paláce.¹⁴⁾ Po-

Obr. 9: Detail situace na obr. č. 8 – spára mezi starší částí JZ zdi (vlevo, s dochovanými většími kameny vnitřního líce) a mladší částí JV zdi. Snímek 2015.

Obr. 10: Detail jižního koutu interiéru paláce na předělu přízemí a 1. patra. Šipkou označen maltový otisk čela „polštáře“, uloženého v lici zdiva pod koncovými částmi stropních trámů přízemí (kapsy trámů zanikly 2015). Vlevo od něj spára. Výše již byly obě vzájemně kolmé zdi provázány, jak ukazují také některé vyčnívající, nakoso zazděné kameny v horní části snímku (srov. též obr. 3 uprostřed – vpravo a 5 vlevo dole). Stav 2015, po destrukci.

psaná nálezová situace vzácně dokumentuje postup nazývaný *změna v průběhu výstavby*, který sice nebýval vzácný, ale málokdy se jej podaří jednoznačně popsat. Mimo jiné napovídá působení různě erudovaných pracovních skupin a jejich vedení, nedostatečné koordinaci a plánování, přerušování procesu výstavby z různých příčin, jako jsou nedostatek pracovních sil, materiálu, problémy se statikou podloží atp. Konkrétně v případě Týřova také nesmíme zapomínat na jednu důležitou okolnost, s níž se donedávna nepočítalo. Zadní, horní hrad, jehož součástí je také věžový palác, není dílem jednotné výstavby před rokem 1249, kdy se Týřov prvně zmiňuje v písemných pramenech, ale byl výrazně přestavěn (snad bychom mohli hovořit o nové výstavbě) zhruba v 60. až 70. letech 13. století. Kromě stop stavebních změn to prozrazuje zejména dendrochronologické datování hlavní válcové věže (bergfritu) a zde pojednávaného věžového paláce.¹⁵⁾ Průzkum zdí obvodové hradby na severní straně horního hradu prokazuje, že věžový palác nemůže patřit ke stavební fázi před rokem 1249, ale je jako celek až z druhé uvedené fáze. Naproti tomu nelze vyloučit, že vznikl v místě, jehož terén byl alespoň zčásti upraven již dříve, a že při jeho výstavbě byl druhotně využit kámen z nějakých demolovaných staveb. Z tohoto hlediska je pozoruhodná značná horninová pestrost právě věžového paláce¹⁶⁾ a drobné zlomky páleného materiálu, které se vyskytují v maltě stavby, včetně jejich spodních částí na úrovni sklepa. Neméně zajímavý je výskyt skupin kusů vápenců zazděných - i přes jejich náročný dovoz ze značné dálky a primární určení pro výrobu vápna - v běžném lícovém zdivu dolní části JZ průčelí paláce. To by mohlo svědčit pro určitou překotnost práce a nezkušenost zedníků, korespondující s výše popsanou změnou v průběhu stavby ve stejných partiích, jen poněkud výš.¹⁷⁾

Nakonec připomeňme nezastupitelnost operativního průzkumu a dokumentace, zejména ohrožených a zanikajících památek, jejímž je Týřov dobrým příkladem. Chápeme-li historické stavby jako nedílnou součást široce pojatého kulturního dědictví, je třeba zdůraznit, že průzkumná a dokumentační činnost nepřináší pouze poznatky z oblasti historického stavitelství, dějin umění či obecné historie, ale také zjištění v mnoha dalších souvislostech, pochopitelně i běžného, každodenního života. Přitom je důležité využívat doslova každou možnost k prohloubení dosavadních vědomostí, neboť i rozsahem nevelká nálezová situace může mít zásadní význam. Toho lze docílit jen opakovanými návštěvami daných lokalit a kontrolováním jejich stavu. Systematicky a průběžně pořizovaná dlouhodobá dokumentace má také zásadní význam v případě, že dojde ke stavební konsolidaci a částečné rekonstrukci zdiva objektu, jako je tomu v případě Týřova.

Obr. 11: Spodní část JZ průčelí paláce, v němž se uplatňuje značný počet kusů vápence. Vlevo dole (na snímku pod stromem) bylo v roce 2016 nalezeno okénko sklepa (srov. obr. 4). Snímek 2001.

Tato práce vznikla v rámci plnění výzkumného cíle NPÚ: Výzkum nemovitých památek v ČR. Aplikace nových metodik průzkumu a dokumentace – ohrožené druhy památek a jejich vybrané exempláře, financovaného z institucionální podpory Ministerstva kultury ČR na dlouhodobý koncepční rozvoj výzkumné organizace.

POZNÁMKY

- 1) Ke stavu před poslední destrukcí srov.: V. Razím, Oddělení výzkumů, průzkumů a dokumentace: Seznam hlavních průzkumů a dokumentačních prací v roce 2014: Týřov, k.ú. Karlova Ves (okres Rakovník) – hrad, Památky středních Čech 29, č. 2, 2015 – příloha (Ročenka 2014), s. 18; stav těsně po destrukci stručně zaznamenal Z. Procházka, Z hradů, zámků a tvrzí: Týřov, Hláška XXVI, č. 4, 2015, s. 62; okolnosti a průběh záchrany popsal T. Kapsa, Zřícenina Týřova se konečně dočkala zasloužených zajišťovacích prací, in: Věstník Muzejní spolek 54, Rakovník 2016, s. 19–24.
- 2) Tímto příspěvkem navazují na předešlé podrobné publikace, proto neopakuji všechny informace o stavbě. Srov. T. Durdík, Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Praha 1999; *tjž*, Hrad Týřov. Vlastivědná knihovnička Společnosti přátel starožitností, sv. 4. Praha 2001; *tjž*, K interpretaci hradu Týřova, Archeologické rozhledy 54, č. 4, 2002a, s. 910–911; *tjž*, Ilustrovaná encyklopedie českých hradů – dodatky. Praha 2002 b; Razím, K otázkám stavebního vývoje a původu hradu Týřova. Poznámky k metodice výzkumu hradů v bývalém královském hvozdu, Archeologické rozhledy 54, č. 3, 2002, s. 625–680; J. Zavřel, Petrografický průzkum hradu Týřova, Archeologické rozhledy 54, č. 3, 2002, s. 681–687; T. Kyncl, Dendrochronologické datování dřeva z věže hradu Týřova, Průzkumy památek XII, č. 1, 2005, s. 89–90; V. Razím, K vývoji a interpretaci hradu Týřova ve 13. století, Průzkumy památek XII, č. 1, 2005, s. 73–88.
- 3) Operativní dokumentaci zbytku okénka provedl z podnětu autora Jan Kypta.
- 4) Zejm. T. Durdík 2001, o. c. v pozn. 2; kriticky k existenci paláce za branou V. Razím 2002, o. c. v pozn. 2.
- 5) K tomu již V. Razím 2002, o. c. v pozn. 2; *tjž* 2005, o. c. v pozn. 2.
- 6) Zejm. T. Durdík 2001, o. c. v pozn. 2.
- 7) V. Razím 2002, o. c. v pozn. 2; *tjž* 2005, o. c. v pozn. 2.
- 8) Srov. též Z. Procházka, o. c. v pozn. 1.
- 9) K tomu srov. již V. Razím 2002, o. c. v pozn. 2; *tjž* 2005, o. c. v pozn. 2. Vlivem působení povětrnosti se zřetelnost tohoto provázání na vnější straně v posledním desetiletí ještě poněkud zvýraznila.
- 10) Provázaná část nahore končí zřetelnou horizontální spárou v jádru zdiva.
- 11) Srov. V. Razím, Ke stavební podobě raně gotického paláce hradu Valdeka, Průzkumy památek VII, č. 2, 2000, s. 23–38. Ulička ocho-

- zu mezi předprsní s cimbuřím a štítem paláce by byla příliš úzká.
- 12) Zde stojí za zmínku, že zhruba na předělu mezi spodní částí hradby, která je provázaná s JV zdí paláce, a svrchní části s ochozem a cimbuřím, která provázaná není, došlo k výraznější změně v hornině používané pro lomové zdivo, jak je dobře vidět na vnějším, JZ líci (nápadný předěl v barevnosti). Svědčí to pro změnu zdroje, která by (ale jen zcela hypoteticky) mohla korespondovat se změnou skupiny zedníků.
- 13) Ze situace na svislém řezu hradbou bylo možno usoudit, že již tento zásah přispěl k oslabení statiky dané partie zdiva, které se nepříznivě projevovalo při postupu chátrání zříceniny paláce, jež vyvrcholilo úplnou destrukcí.
- 14) Srov. V. Razím 2005, o. c. v pozn. 2, a tam cit. liter.
- 15) Tamtéž; T. Kyncl, o. c. v pozn. 2.
- 16) J. Zavřel, o. c. v pozn. 2.
- 17) K. Žák – R. Příkrýl – Z. Weishauptová, K původu neobvyklých hornin ve zdivu hradu Týřova, Průzkumy památek XXIV, č. 1, 2017, s. 153–159. Největší z těchto skupin se nachází kolem nově zjištěného sklepního okénka (obr. 11 vlevo dole).

DIE ERGÄNZUNG DER ERKENNTNISSE VON DER BAUENTWICKLUNG DES TURMPALAS DER BURG TÝŘOV

Die Materialie legt die Ergebnisse der ergänzenden Untersuchung und Dokumentierung des Turmpalاس der königlichen Burg Týřov (erstmal 1249 erwähnt) an der Mittelböhmen (KG Karlova Ves, Bez. Rakovník [Rakonitz]) dar. Die Untersuchung wurde infolge einer ziemlich großen Mauerwerk-Destruktion im Jahre 2015 hervorgerufen. Die Burg ist vor allem durch ihr System von runden Türmen in der Wehrmauer des Vorderteils der Anlage bekannt. Der Palas befindet sich in der Schlusspartie des oberen Burgteils als ein quadratischer unterkellerte Bau mit Maßen zu ca. 12x12 m und mindestens 4 flachgedeckten Obergeschossen, dendrochronologische Datierung in die 1260er bis 1270er Jahre. Die Hauptfeststellung betrifft den Bauvorgang, und bezeugt eine Improvisation und wechselnde Wirkung von unterschiedlichen Baugruppen, ohne größere Koordinierung. Der Palas zusammen mit angeschlossenen Wehrmauerabschnitten war annähernd in die halbe Erdgeschosshöhe ausgebaut worden, dann folgte die Vollendung der Wehrmauer samt dem Zinnenkranz, und zwar auch am Umfang von Palas (oder wenigstens an seinem Teil). Dann wurde der Wehrgang mit Zinnenkranz innerhalb des Palas gehoben und der Palas vollendet. Der ganze Prozess spielte sich wohl nur in der Periode von wenigen Bausaisons ab.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Týřov, Burg (Bez. Rakovník [Rakonitz]) – Inneres vom Turmpalاس, Ansicht von Nordwesten, Zustand 2001. Rechts die mit einer vertikalen Fuge geteilte Südwestmauer. Das Mauerwerk links von der Baufuge ist 2015 abgestürzt (s. Abb. 5), samt den Lagern nach Erdgeschossdeckenbalken. Links oben Lageplan der Burg mit der ersichtlich gemachten Lage des Palas (alle Fotos Autor, falls nicht anders angegeben).

Abb. 2: Týřov, Burg, Turmpalاس, Gesamtansicht von Südosten (Zustand 2011).

Abb. 3: Týřov, Burg, Turmpalاس, Vergleich des Zustandes gemäß der Bauaufnahme 2008 und der aus dem Jahr 2015. Oben – Grundriss in der Höhe des 1. Obergeschosses, in der Mitte – vertikaler Schnitt über die Südwestmauer mit Blick zur inneren Südostwand. Die Pfeile bezeichnen den Abschnitt, wo die südöstliche Mauer mit Baufuge zur Südwestmauer angeschlossen war (vgl. Abb. 1, 8, 9, 10); unten – vertikaler Schnitt über die Südostmauer mit Blick zur inneren Südostwand (vgl. Abb. 5, 6 – Bauaufnahme T. Vyleta u. Koll., fachliche Mitarbeit V. Razím).

Abb. 4: Týřov, Burg, Turmpalاس, Kellerfenster, in der Südwestmauer gefunden, mit verschwundenem Gewände, Ansicht von Nordwesten (vgl. Abb. 3 – in der Mitte [Foto J. Kypta., 2016]).

Abb. 5: Týřov, Burg, Turmpalاس, Blick vom Inneren des Palas zur Südwestwand, Zustand nach Destruktion 2015. In der Mitte Mauerhaupt der Brustwehr mit einer Zinne. In der Zinnenlücke (rechts) und über der Zinne späteres Mauerwerk ohne Mauerhaupt – Teil der zweiten Bauphase, die den Zinnenkranz aufhob (vgl. Abb. 3, 6 unten – Zustand 2015).

Abb. 6: Týřov, Burg, Turmpalاس, Detail der Innenseite der Zinne mit späterer Aufmauerung und Ausfüllung der Zinnenlücke (vgl. Abb. 5 – Zustand 2015).

Abb. 7: Týřov, Burg, Turmpalاس, Detail der Außenseite der Zinne (rechts von der vertikalen Fuge) und der Aufmauerung (oben, s. Abb. 6. Zustand 2015 nach der Destruktion des Mauerwerks an der Innenseite).

Abb. 8: Týřov, Burg, Turmpalاس, südliche Eckpartie, Ansicht von Südosten. Rechts kleines Erdgeschossfenster (vgl. Abb. 2, ganz rechts). Pfeile grenzen den Abschnitt ab, in dem die Südostmauer (rechts) mit Baufuge an die Südwestmauer angeschlossen ist (links, vgl. Abb. 3 in der Mitte, 9, 10). Zustand 2015 nach der Destruktion.

Abb. 9: Týřov, Burg, Turmpalاس, Detail der Situation der Abb. 8 – Baufuge zwischen dem älteren Teil der Nordwestmauer (links, mit erhaltenen größeren Steinen des inneren Mauerhauptes) und dem späteren Teil der Südostmauer (Zustand 2015).

Abb. 10: Týřov, Burg, Turmpalاس, Inneres, südliche Ecke zwischen dem Erd- und ersten Obergeschoss. Pfeil zeigt zum Mörtelabdruck nach dem im Mauerhaupt unter den Deckenbalkenköpfen eingebauten Polsterholz (die Balkenlager verschwanden 2015). Links davon eine Fuge. Höher waren die im Rechtwinkel anliegenden Mauern verbunden, wie es einige schräg eingebaute Steine in der oberen Partie der Fotografie zeigen (vgl. auch Abb. 3 in der Mitte – rechts und 5 unten links). Zustand 2015, nach der Destruktion.

Abb. 11: Týřov, Burg, Turmpalاس, Südwestfassade, untere Partie, wo sich eine ziemliche Menge Stück Kalkstein befindet. Links unten (unter dem Baum) fand man 2016 das Kellerfensterchen (s. Abb. 4 – Zustand 2001).

(Übersetzung J. Noll)

K IDENTIFIKACI SOCH S ANTICKOU TEMATIKOU ZE SOCHAŘSKÉ DÍLNY RODINY PLATZERŮ V ZÁMECKÉM PARKU VE LNÁŘÍCH

ALENA HADRAVOVÁ

V přední části zámeckého parku v jihočeských Lnářích se pod vstupním mostem do zámku nachází soubor jedenácti (z původního celku dvanácti) klasicistních soch, představujících antická božstva. Na podstavcích jednotlivých skulptur jsou nadto umístěny v kruhových terčích reliéfy se znameními zodiaku. Autor plastik pocházel ze sochařské rodiny Platzerů.

Z. Skořepová uvádí,¹⁾ že autorem soch byl v závěru 18. století Ignác Michal Platzer (1757–1826), který se narodil, působil i zemřel v Praze a byl synem Ignáce Františka Platzera (1717–1787), patrně nejvýznamnějšího z šesti generací sochařského rodu. S lnářskými sochami je soudobá výzdoba Sporckových domů v Hybernské ulici v Praze